

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

مبانی برق ۲

جلسہ ۶

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ساختمان ماشین های جریان مستقیم

- استاتور-بخش ساکن
- روتور-بخش گردان

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

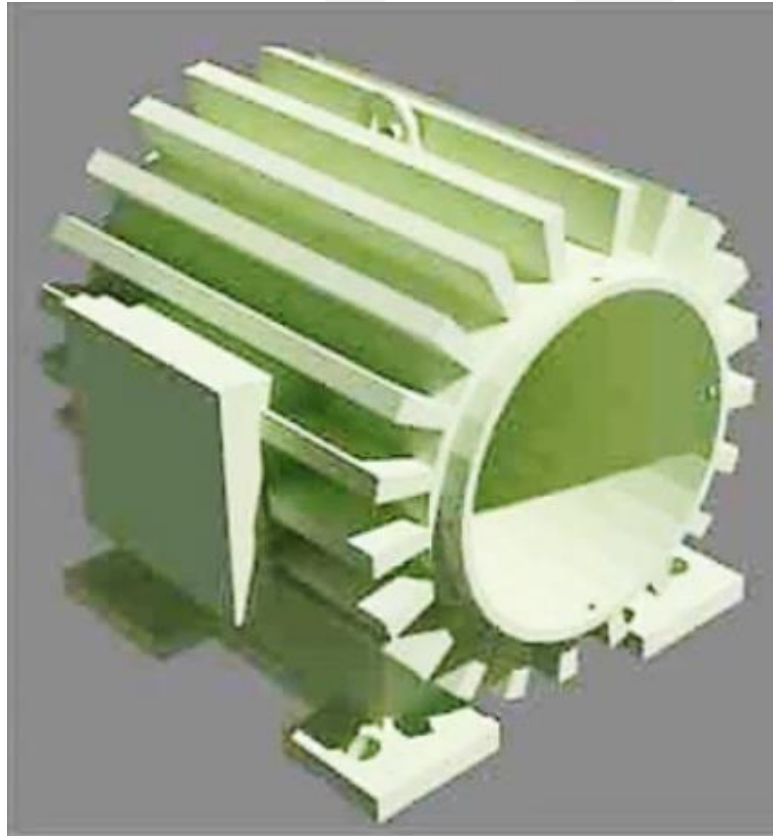
- بدنه
- قطب های مغناطیسی
- سیم پیچی میدان
- جاروبک و نگه دار آن

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

- بدنه - چدن یا فولاد سخت
- قطب های مغناطیسی
- سیم پیچی میدان
- جاروبک و نگه دار آن

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

- بدنه

- قطب های مغناطیسی

- سیم پیچی میدان

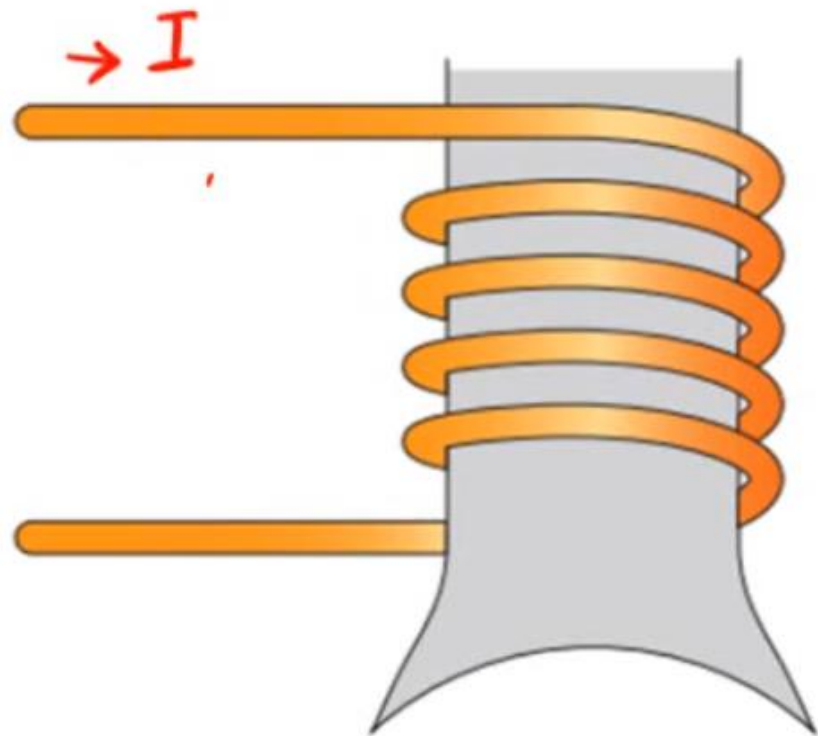
- جاروبک و نگه دار آن

وزارت علوم، تحقیقات
دانشگاه جیرفت

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

جریان بالا

• بدنه

• قطب های مغناطیسی

• سیم پیچی میدان (سیم پیچ استاتور)

• جاروبک و نگه دار آن

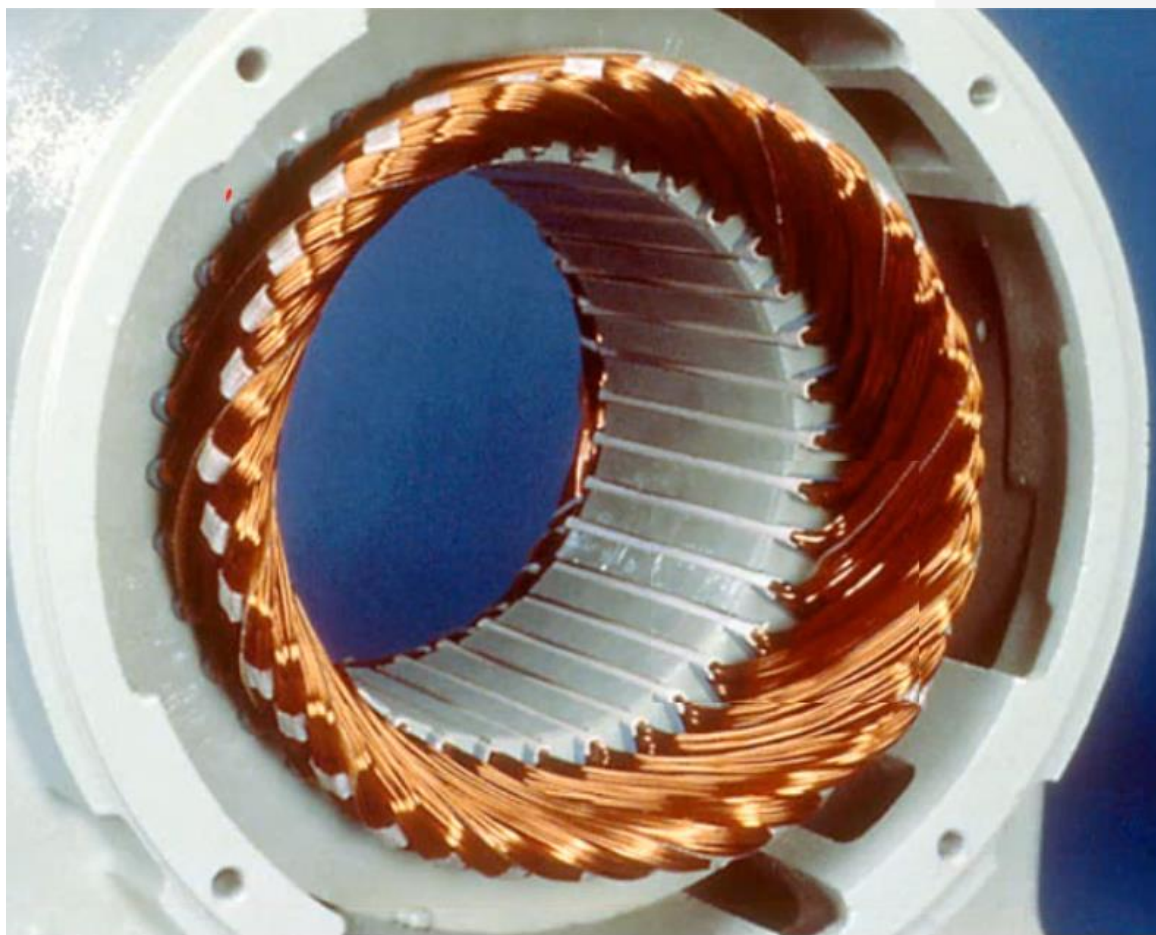
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

- بدنه
- قطب های مغناطیسی
- سیم پیچی میدان (سیم پیچ استاتور)
- جاروبک و نگه دار آن

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم- استاتور

• بدنه

• قطب های مغناطیسی

• سیم پیچی میدان (سیم پیچ استاتور)

• جاروبک و نگه دار آن

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

- هسته روتور
- سیم پیچی روتور
- کموتاتور
- محور
- پروانه خنک کننده

دانشگاه جیرفت

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

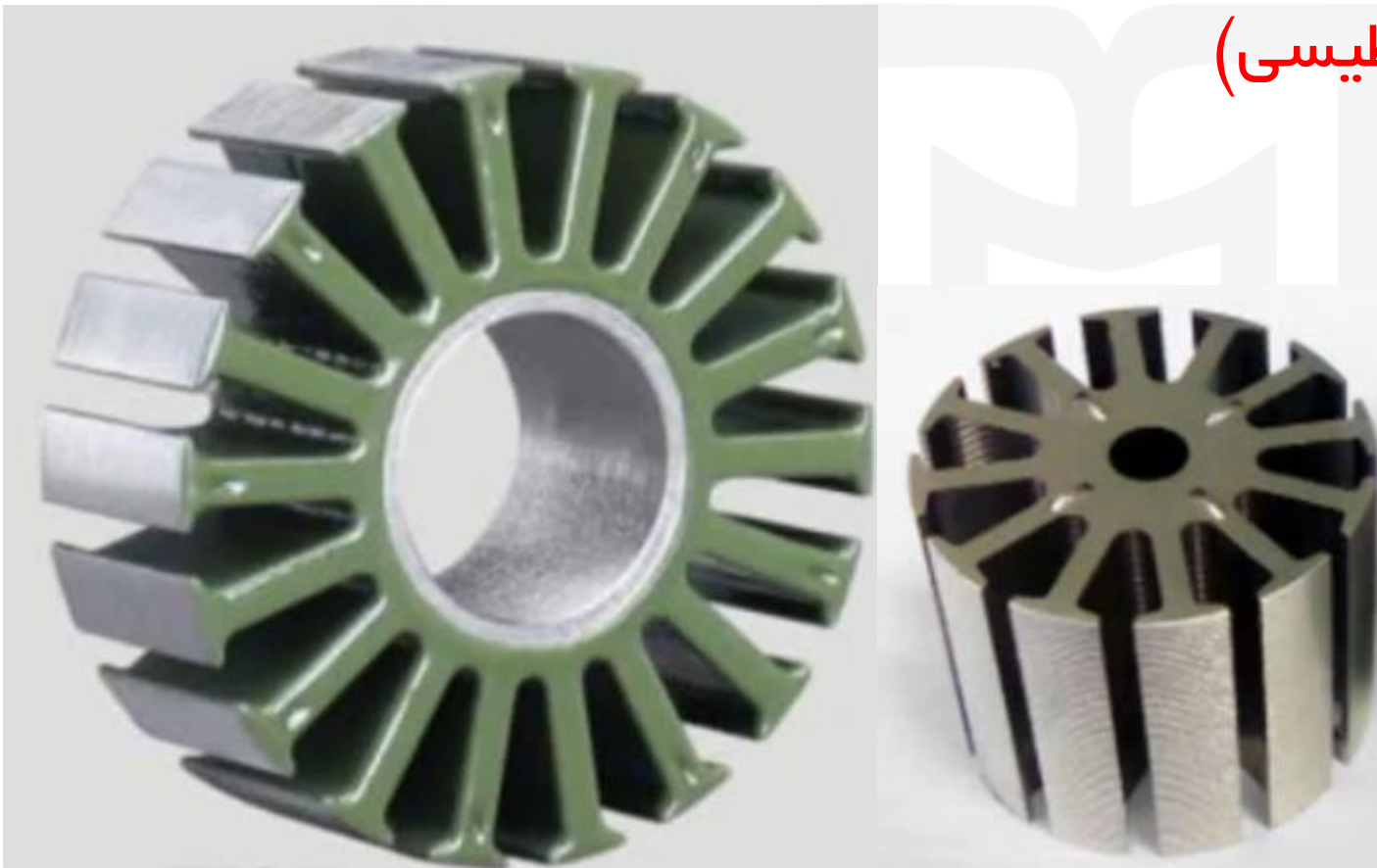
• هسته روتور (مواد فرو مغناطیسی)

• سیم پیچی روتور

• کموتاتور

• محور

• پروانه خنک کننده

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

- هسته روتور
- سیم پیچی روتور
- کموتاتور
- محور
- پروانه خنک کننده

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

- هسته روتور
- سیم پیچی روتور
- کموتاتور
- محور
- پروانه خنک کننده

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

چرخ دنده

- هسته روتور
- سیم پیچی روتور
- کموتاتور
- محور
- پروانه خنک کننده

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

ماشین های جریان مستقیم-روتور

- هسته روتور
- سیم پیچی روتور
- کموتاتور
- محور
- پروانه خنک کننده

سیم پیچی آرمیچر

- منظور از **سیم پیچی آرمیچر** نحوه اتصال کلافهای روتور به همدیگر از طریق تیغه های کموتاتور است.

- **حلقه**؛ شامل یک دور هادی است.
- پیشانی تأثیری در گشتاور ندارد.

Start

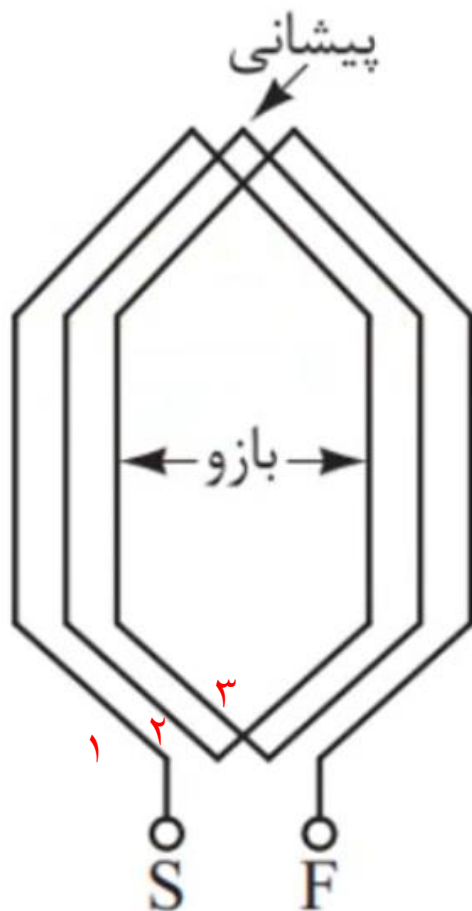
Final

سیم پیچی آرمیچر

• **کلاف؛** از اتصال **سری** چندین حلقه ایجاد می شود.

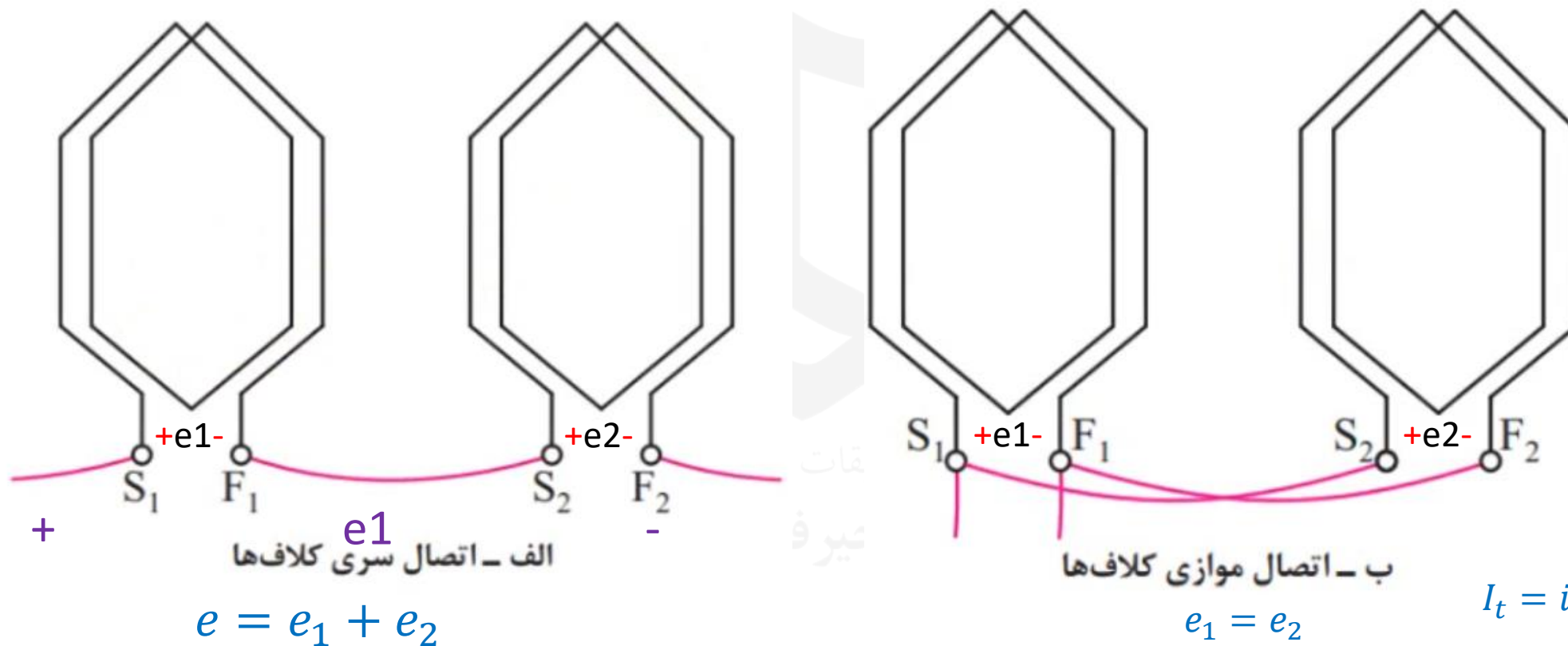

سیم پیچی آرمیچر

• سیم پیچی؛ از اتصال چندین کلاف بصورت سری، موازی و یا ترکیبی تشکیل می شود.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جی رف

ترسیم سیم پیچی آرمیچر

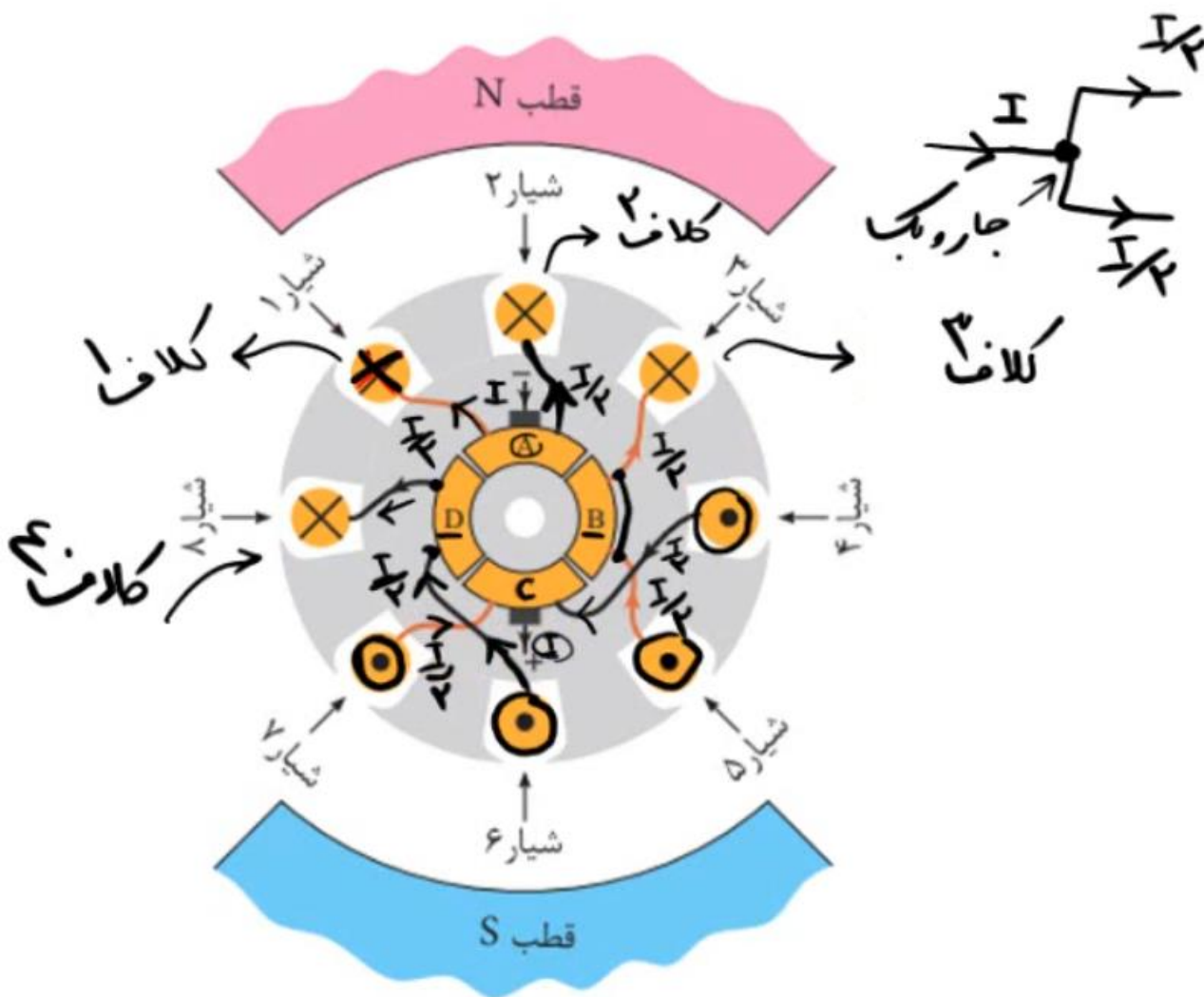

- دیاگرام دایره ای (مقطعی)
- دیاگرام خطی (راه جریان)
- دیاگرام گسترده (باز)
- دیاگرام سریع (دندان اره ای)

ترسیم سیم پیچی آرمیچر

• دیاگرام دایره ای (مقطعی)

• دیاگرام خطی (راه جریان)

• دیاگرام گسترده (باز)

• دیاگرام سریع (دندان اره ای)

× درون سو

• برون سو

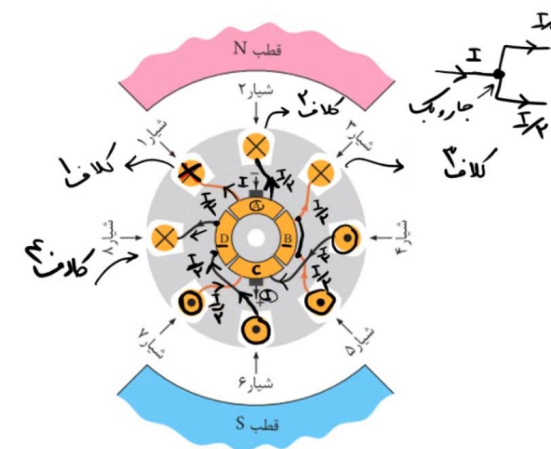
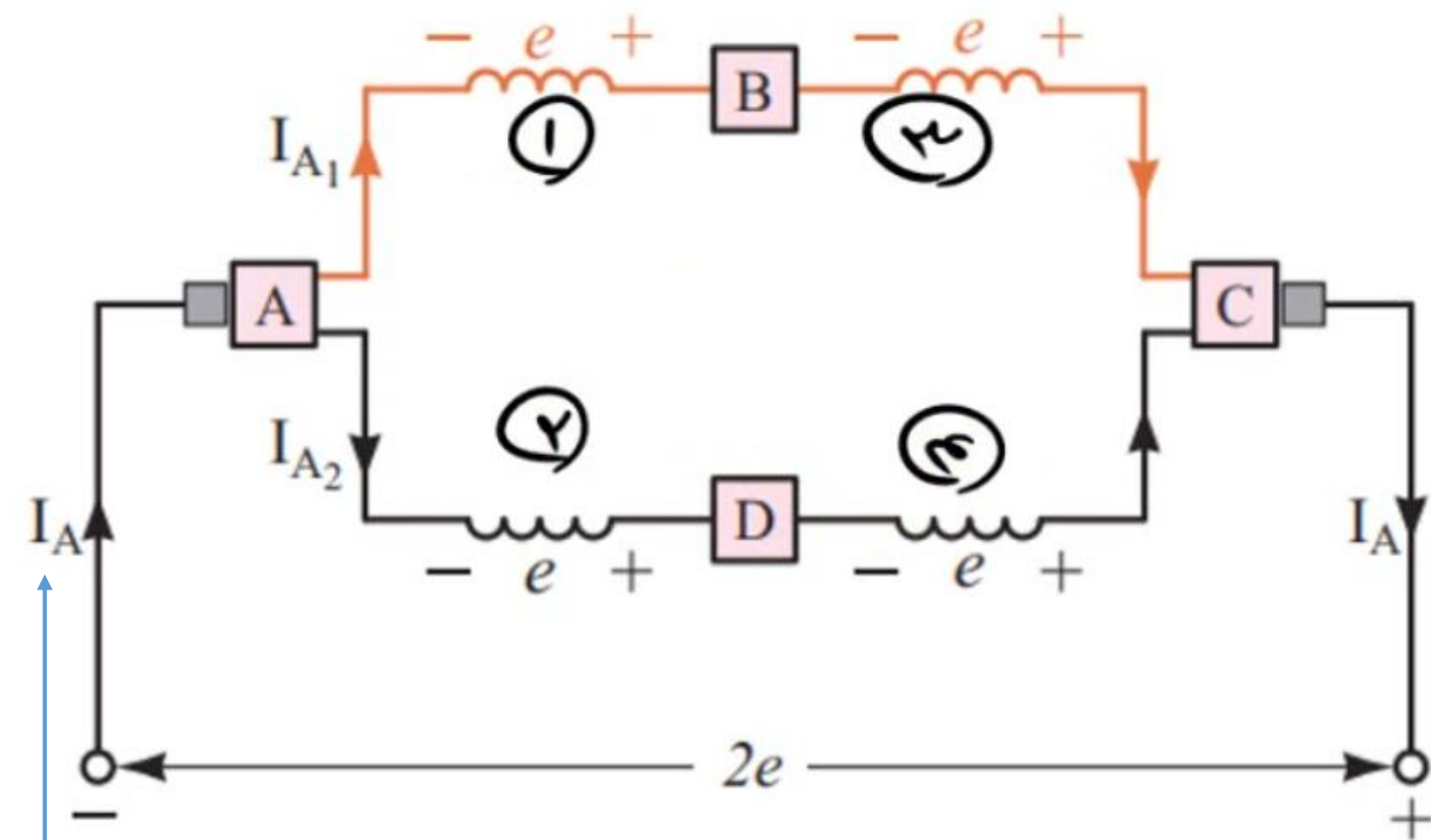
دانشگاه جیرفت

ترسیم سیم پیچی آرمیچر

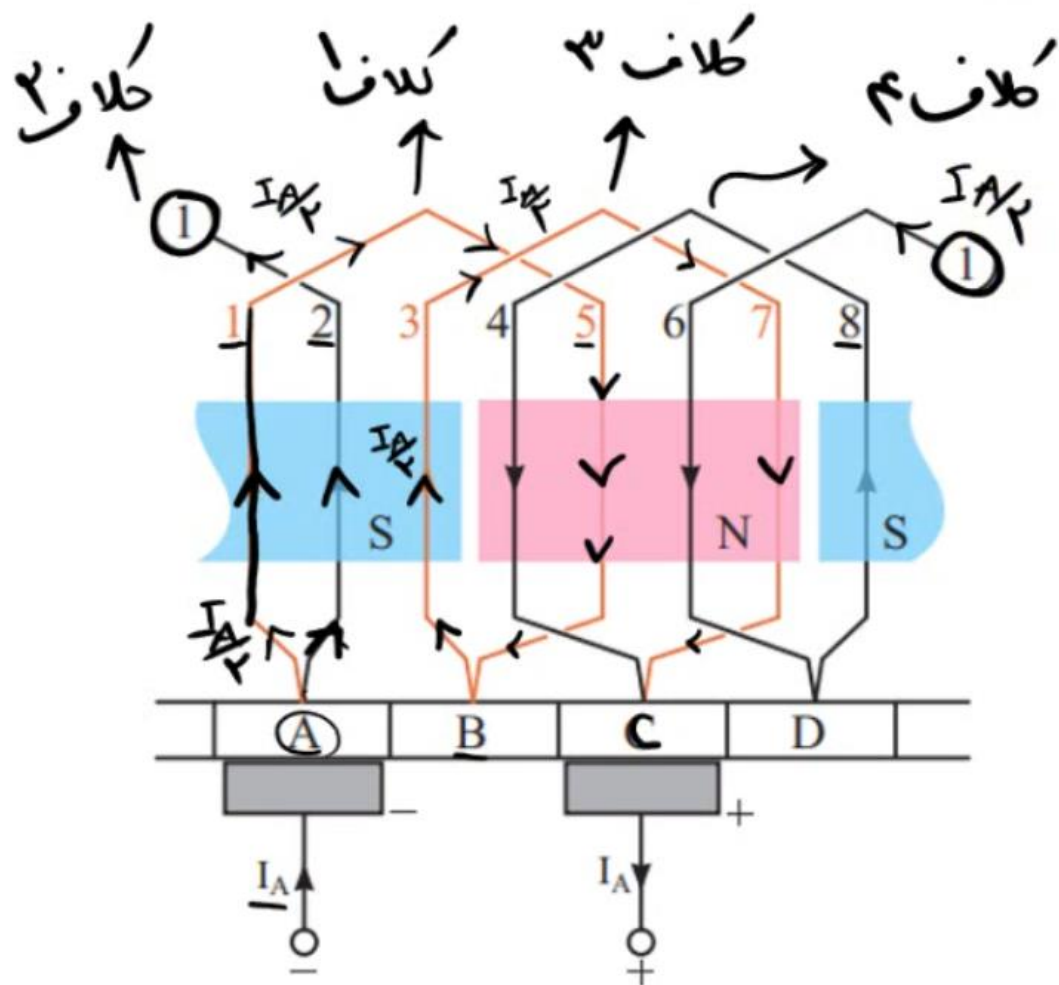

- دیاگرام دایره ای (مقطعی)
- دیاگرام خطی (راه جریان)
- دیاگرام گسترده (باز)
- دیاگرام سریع (دندان اری)

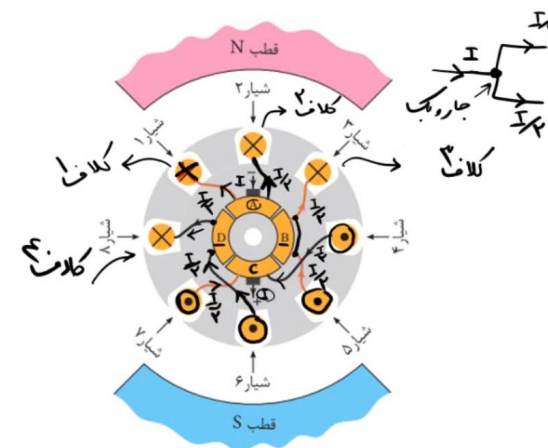

ترسیم سیم پیچی آرمیچر

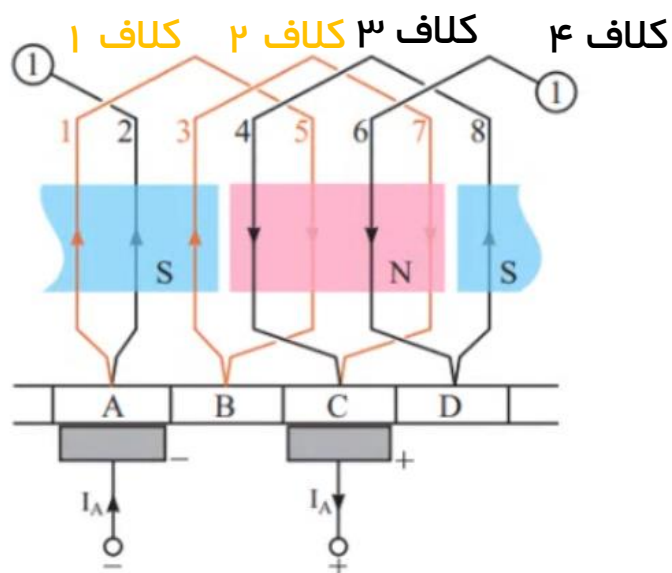

- دیاگرام دایره ای (مقطعی)
- دیاگرام خطی (راه جریان)
- دیاگرام گسترده (باز)
- دیاگرام سریع (دندان اره ای)

ترسیم سیم پیچی آرمیچر

- دیاگرام دایره ای (مقطعی)

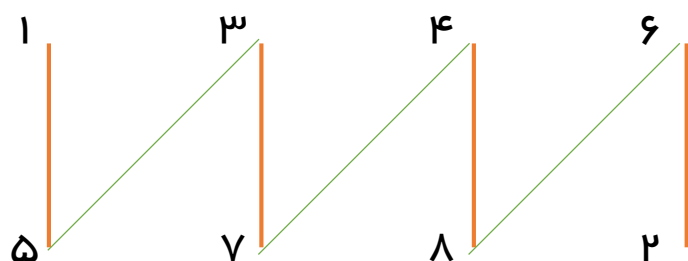
- دیاگرام خطی (راه جریان)

- دیاگرام گسترده (باز)

- دیاگرام سریع (دندان اره ای)
از روی دیاگرام گسترده

- شماره گذاری شیارها

- شماره گذاری کلافها

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

گام های سیم پیچی آرمیچر

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

- گام قطبی
- گام رفت (جلو)
- گام برگشت (عقب)
- گام سیم پیچی
- گام کموتاتور

گام های سیم پیچی آرمیچر- گام قطبی

- فاصله بین مرکز تا مرکز دو قطب مغناطیسی غیرهمنام مجاور بر حسب شیار روتور را گام قطبی می گویند.

$$y_p = \frac{S}{P}$$

در این رابطه:

S تعداد شیارهای رتور

P تعداد قطبهای رتور

y_p گام قطبی بر حسب شیار رتور

گام های سیم پیچی آرمیچر – گام رفت

• فاصله بین دو بازوی یک کلاف بر حسب شیار روتور را گام رفت می گویند.

$$y_1 = \frac{S}{P} \pm \varepsilon$$

در این رابطه:

S تعداد شیارهای رتور

P تعداد قطبهای رتور

ε کوچکترین عددی که کسر $\frac{S}{P}$ را گویا می کند.

y_1 گام رفت

$$(y_1 > y_p) \quad (y_1 < y_p)$$

$$\varepsilon > 0$$

$$\varepsilon < 0$$

$$y_1 = y_p$$

• بسته به مقدار گام رفت سه نوع سیم پیچی **گام کامل**، **گام کوتاه** و **گام بلند** وجود دارد.

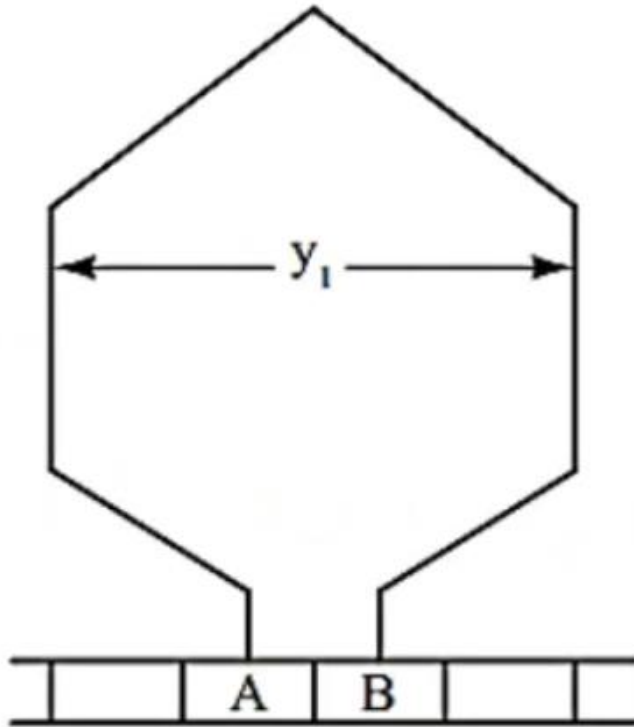

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جی‌رفت

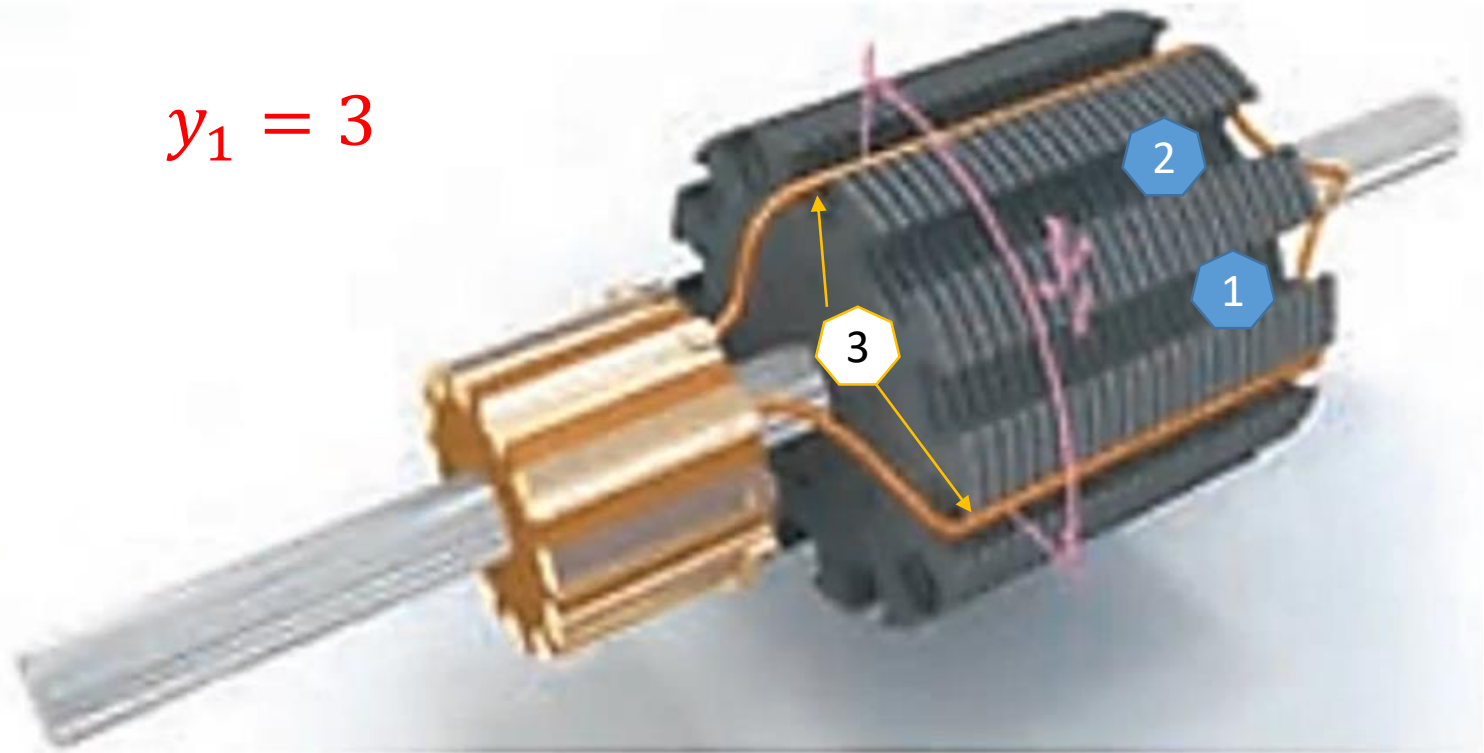
گام های سیم پیچی آرمیچر- گام رفت

- فاصله بین دو بازوی یک کلاف بر حسب شیار روتور را گام رفت می گویند.

$$y_1 = 3$$

گام های سیم پیچی آرمیچر – گام رفت

• روتور یک موتور جریان مستقیم دارای چهار قطب و ۱۱ شیار است. گام رفت و نوع سیم پیچی را تعیین کنید.

- $P = 4, S = 11$

- $y_p = \frac{S}{P} = \frac{11}{4}$

- $y_1 = y_p + \varepsilon = \frac{11}{4} + \varepsilon$

• مقدار ε را باید به گونه ای در نظر بگیریم که y_1 عدد صحیح شود.

- $\varepsilon = -\frac{3}{4} \Rightarrow y_1 = 2, \varepsilon = \frac{1}{4} \Rightarrow y_1 = 3$

• باید کوچکترین اندازه را برای ε در نظر بگیریم که همان $\frac{1}{4}$ می شود پس

- $y_1 = 3 > y_p$ گام بلند

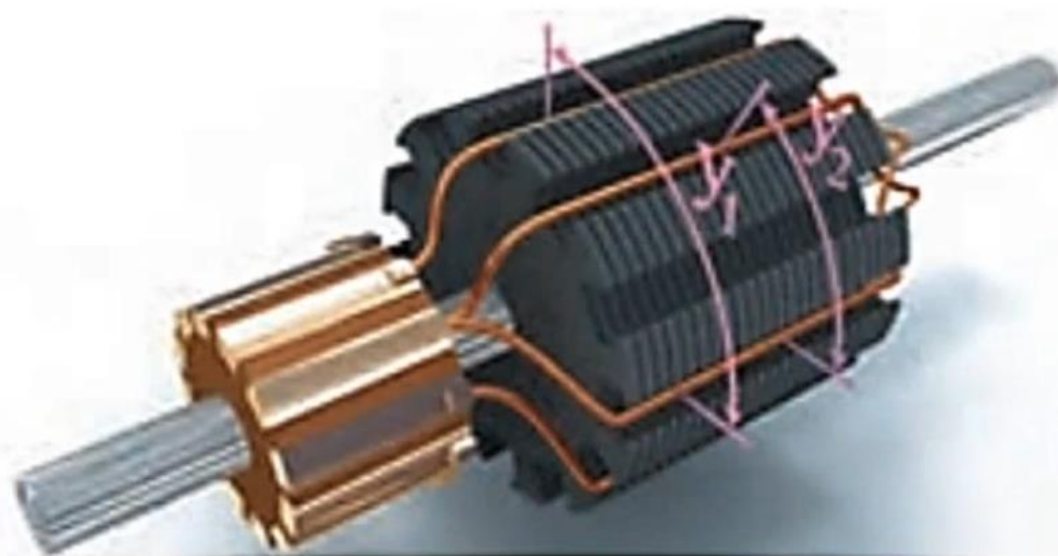
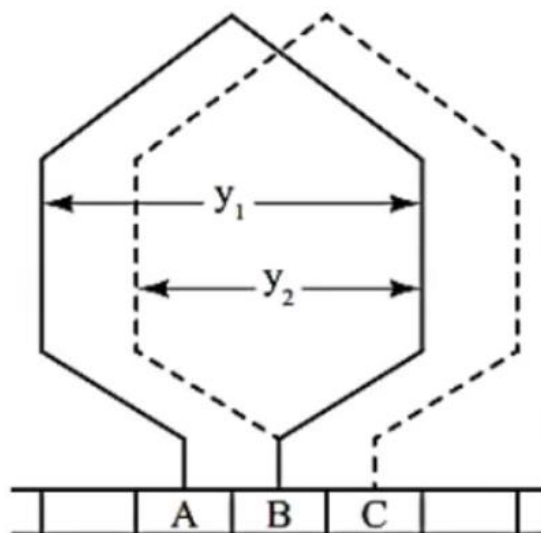

گام های سیم پیچی آرمیچر - گام برگشت

- فاصله بین بازوی دوم از کلاف اول تا بازوی اول کلاف مجاور بر حسب شیار روتور را گام برگشت (y_2) می گویند.

$$y_2 = 0.5 + 1 + 0.5 = 2$$

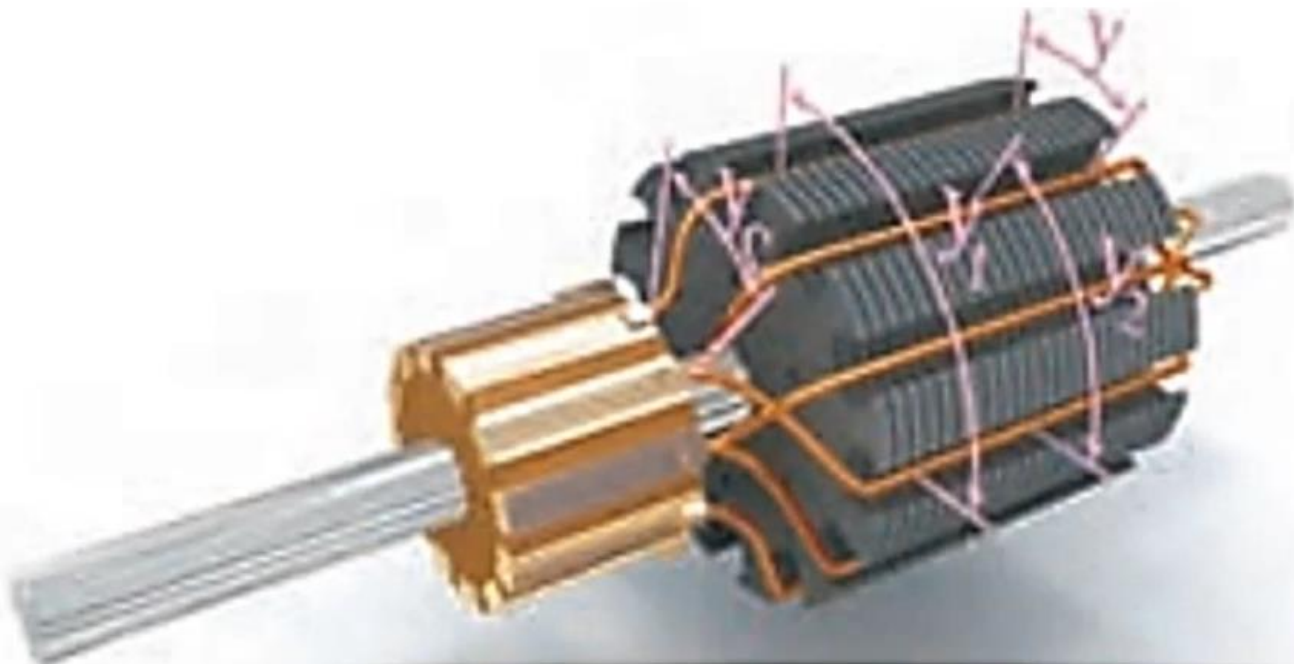
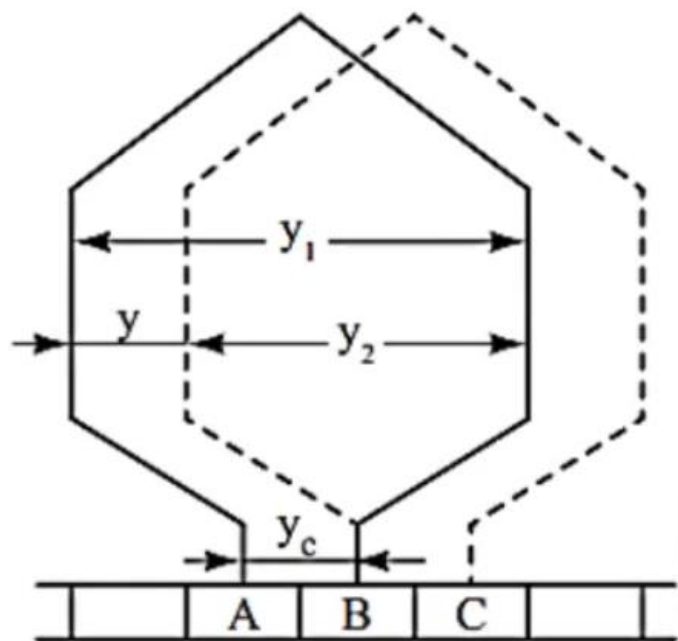

گام های سیم پیچی آرمیچر- گام سیم پیچی

- فاصله بین دو بازوی اول دو کلاف متوالی را گام سیم پیچی می گویند.

$$y = 1$$

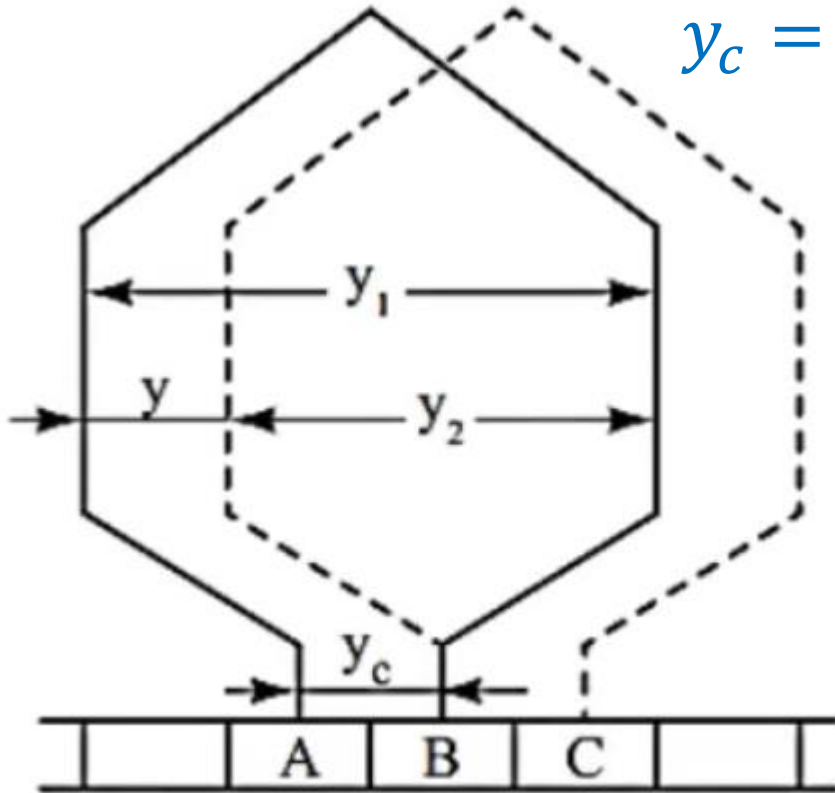

گام های سیم پیچی آرمیچر - گام کموتاتور

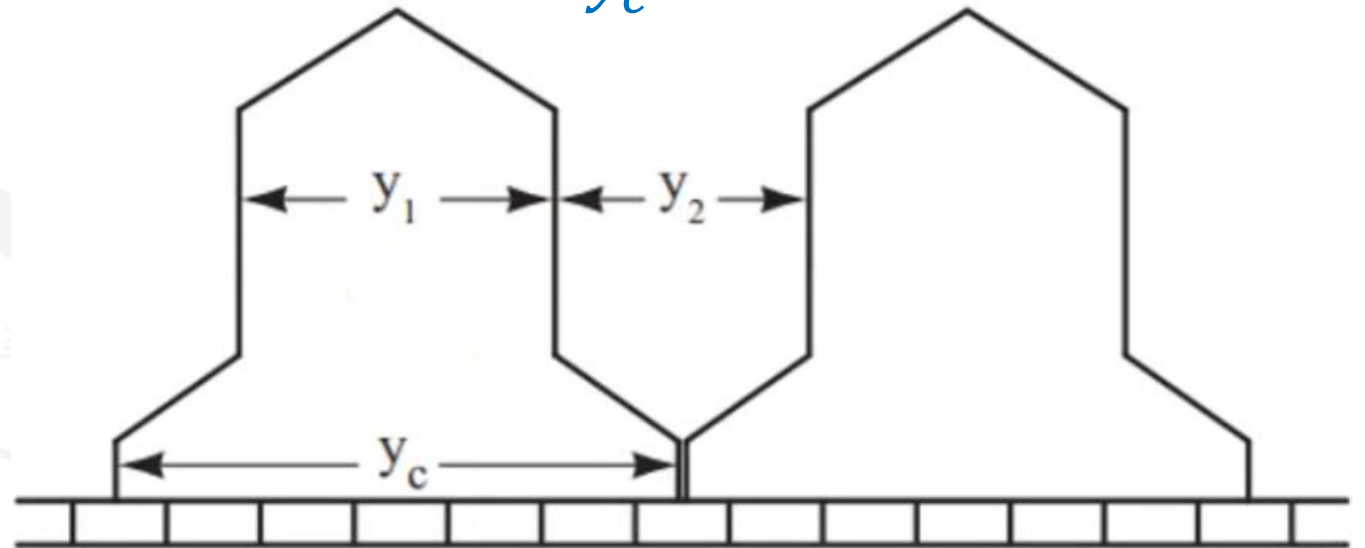

- فاصله بین سر و ته یک کلاف روی کموتاتور بر حسب تعداد عایق های مابین تیغه های کموتاتور را گام کموتاتور می گویند.

$$y_c = 1$$

$$y_c = 6$$

روش های سیم پیچی آرمیچر

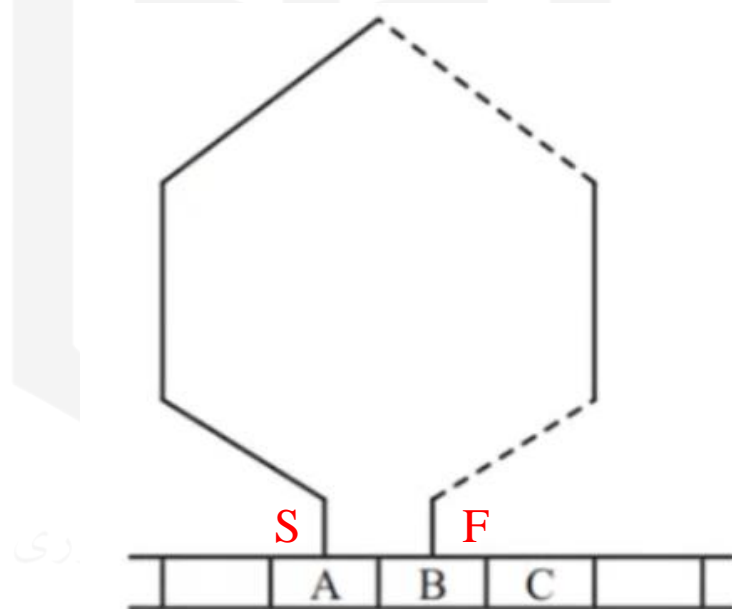
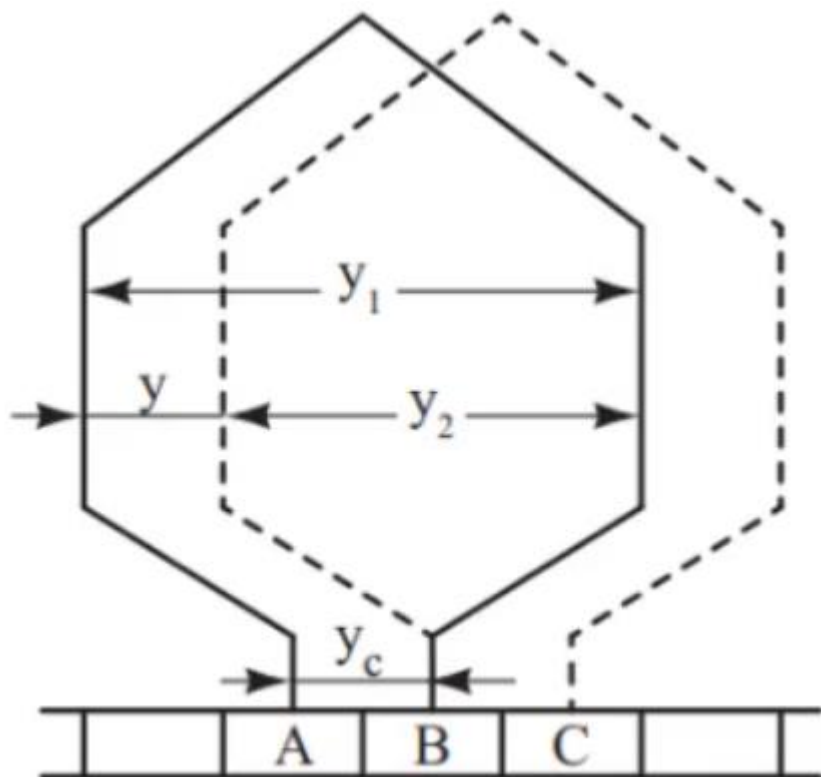
- رایج ترین شکل های سیم پیچی **حلقوی** و **موجی** است.
- سیم پیچی های حلقوی و موجی در شکل سیم پیچی و نحوه اتصال کلاف ها به تیغه های کموتاتور تفاوت دارند.
- هر کدام به دو صورت **ساده** و **مرکب** اجرا می شوند.

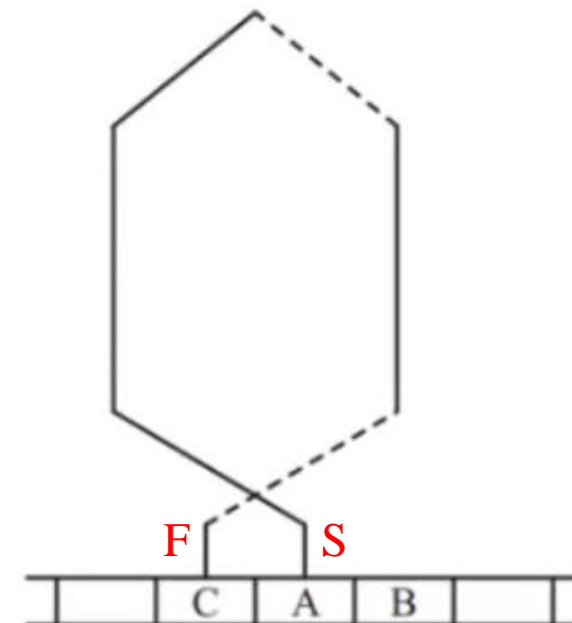
سیم پیچی حلقوی ساده

- سر و ته یک کلاف به دو تیغه کموتاتور مجاور متصل می شود و ته کلاف اولیه و سر کلاف بعدی به همدیگر متصل می شوند.

کلاف با سربندی حلقوی راست گرد

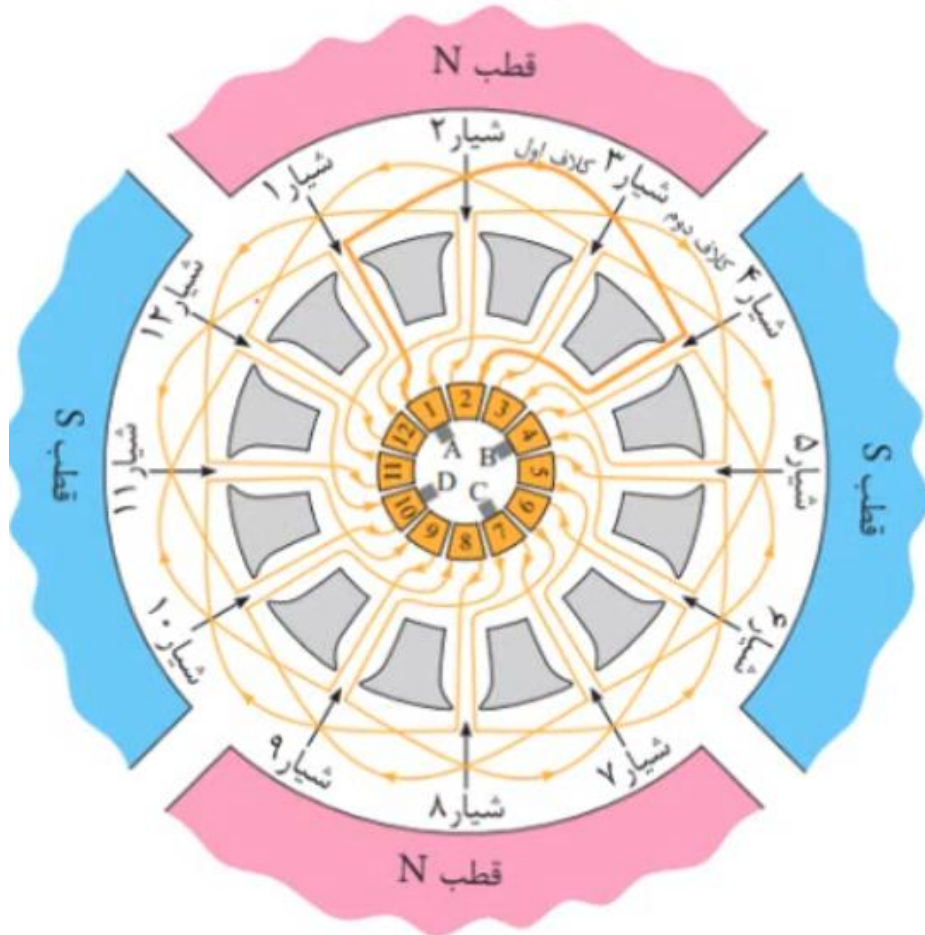

کلاف با سربندی حلقوی چپ گرد

سیم پیچی حلقوی ساده

جهت گردش آرمیچر

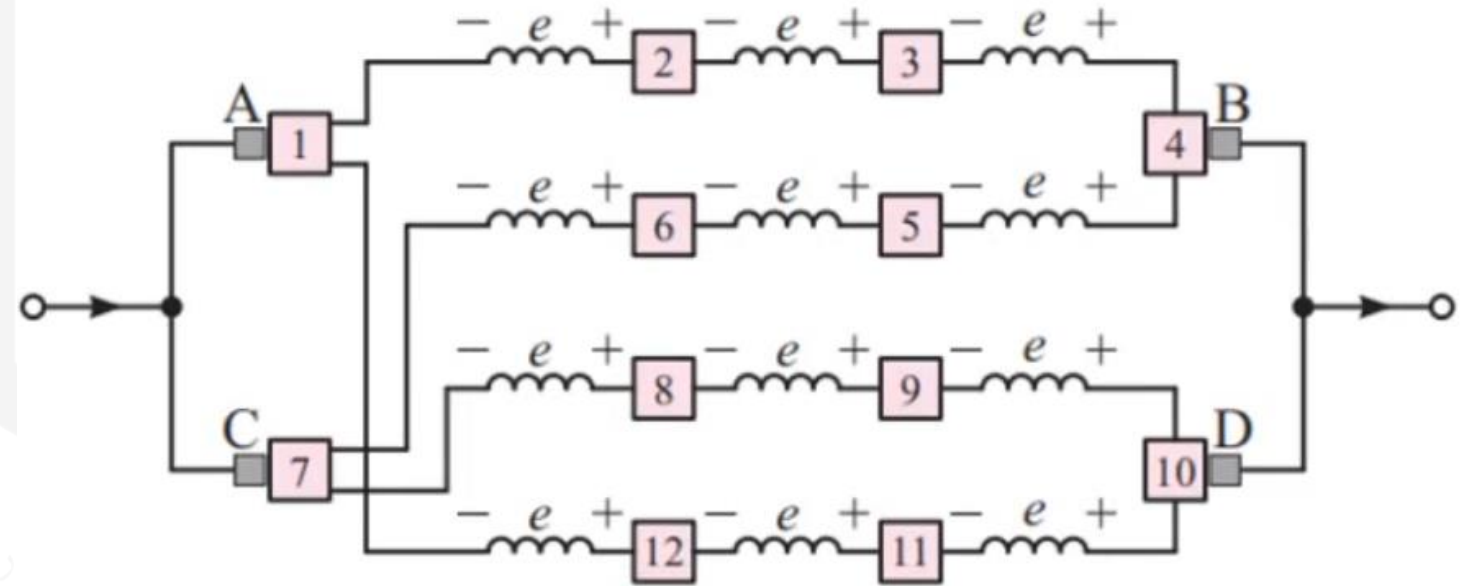
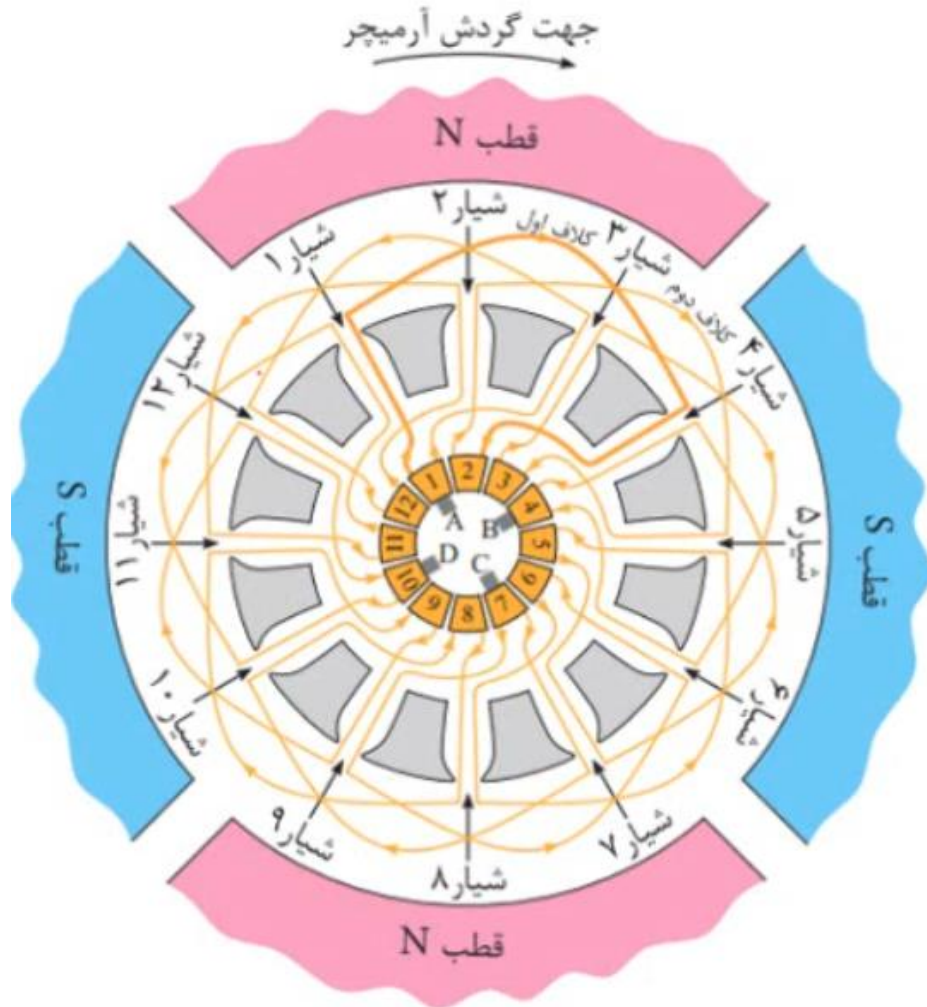

- سیم پیچی حلقوی ساده موتور ۱۲ شیار و ۴ قطب.
- نام کلاف با سیم پررنگتر را کلاف اول می‌گذاریم.
- بازوی اول در شیار ۱ و بازوی دوم در شیار چهار است.
- چون ته کلاف به تیغه ۲ کموتاتور در سمت راست وصل است، این، حلقوی راستگرد است.
- کلاف ۱ با ۲ سری است. ۲ با ۳ سری است. ۴ با این سه موازی می‌شود.
- جریان از تیغه‌های ۱ و ۷ خارج و به ۴ و ۱۰ وارد می‌شود.

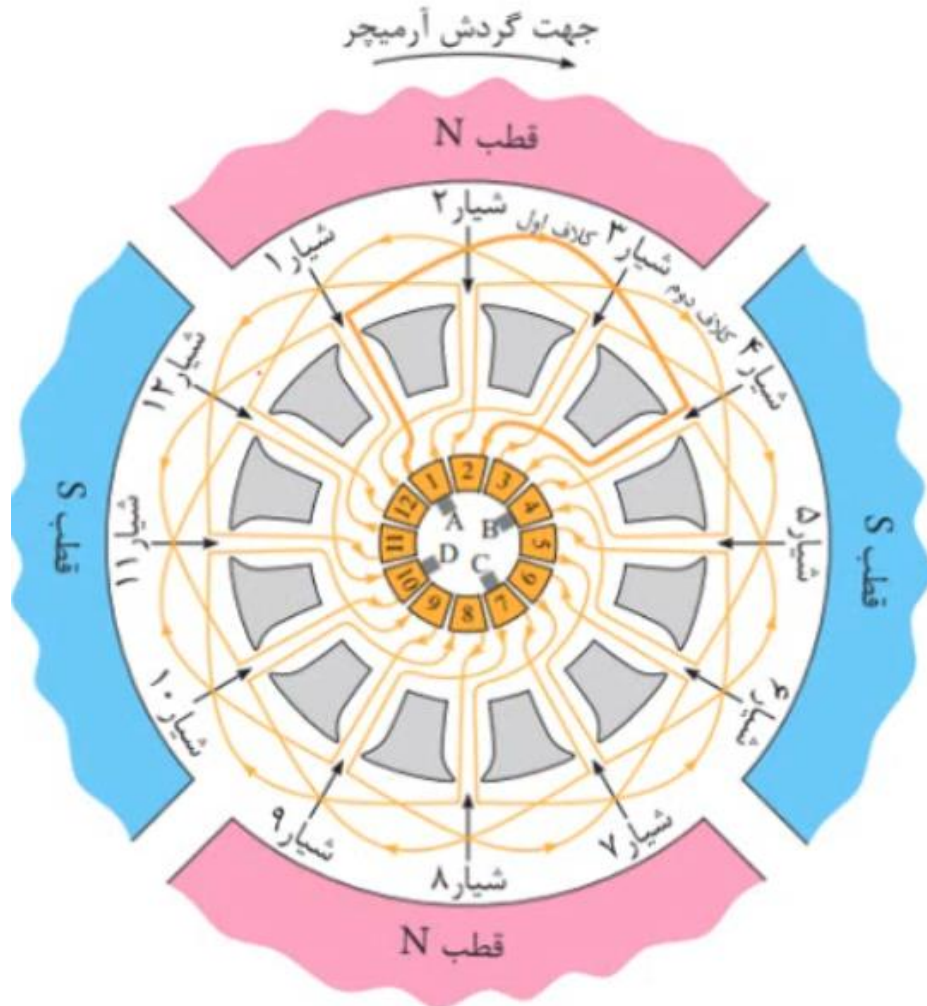

سیم پیچی حلقوی ساده

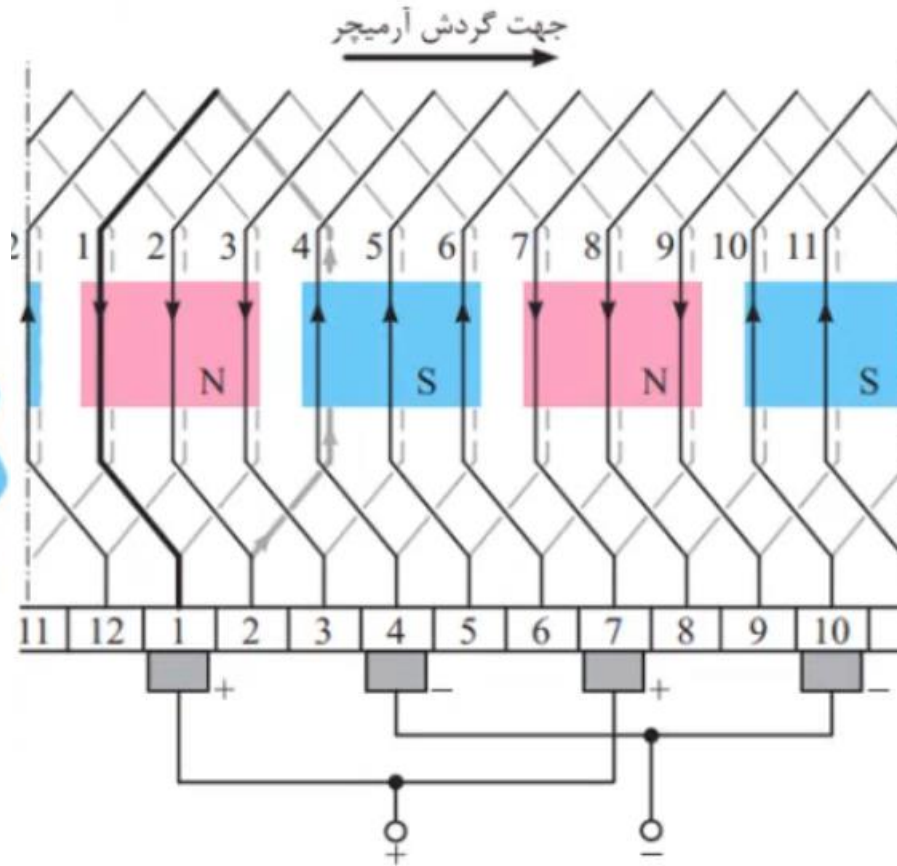

سیم پیچی حلقوی ساده

• سیم پیچی حلقوی ساده موتور ۱۲ شیار و ۴ قطب

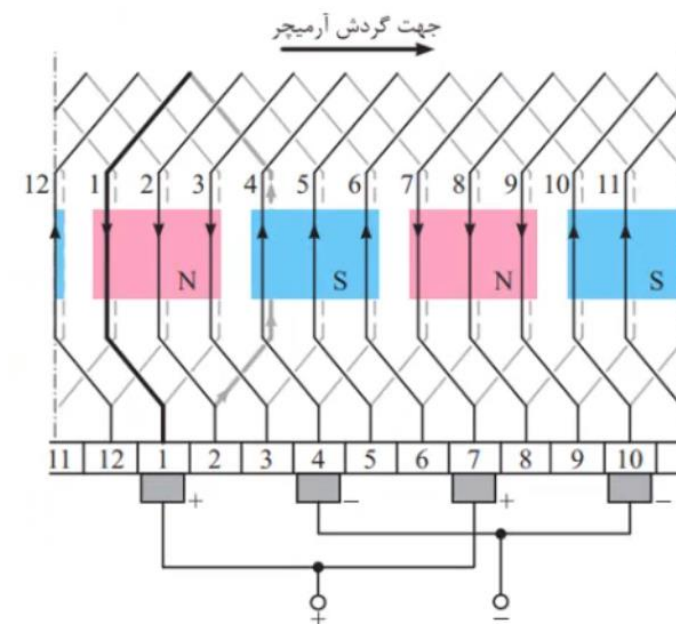
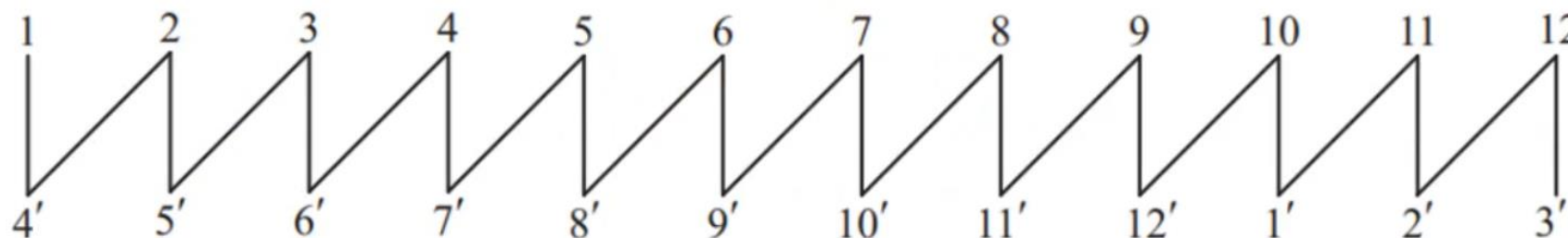
• دیاگرام گسترده

سیم پیچی حلقوی ساده

- سیم پیچی حلقوی ساده موتور ۱۲ شیار و ۴ قطب - دیاگرام سریع
- برای بازوهای که در زیر شیار قرار می‌گیرند از علامت پریم استفاده می‌کنند.

سیم پیچی حلقوی ساده

- گام کموتاتور $y_c = 1$ یا $y_c = -1$ است.
- تعداد جاروبک ها برابر تعداد قطب ها است.
- پهنای هر جاروبک با عرض تیغه کموتاتور برابر است.
- تعداد راه های جریان برابر تعداد قطب ها است. $a = P$
- روابط $y_c = y$ و $y = y_1 - y_2$ برقرار هستند.

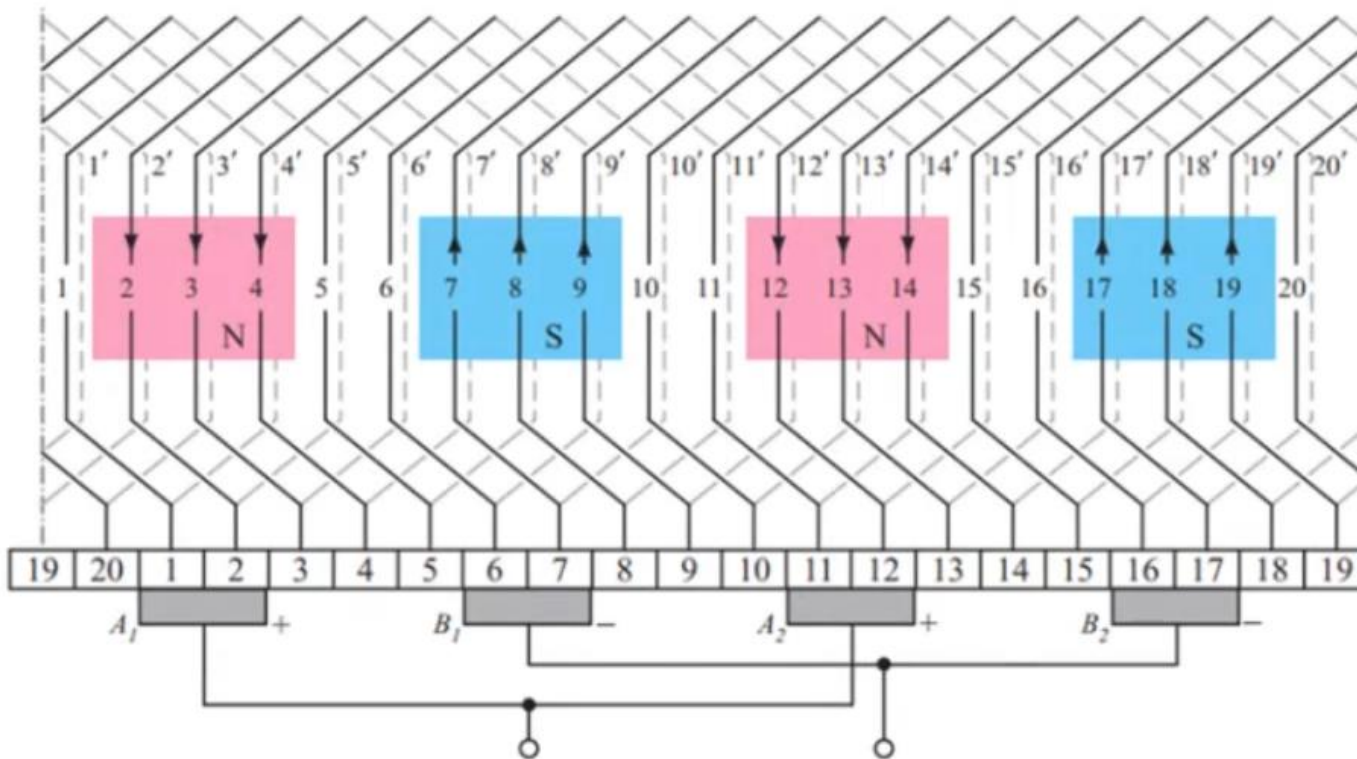
سیم پیچی حلقوی مرکب

- از موازی شدن M سیم پیچی، سیم پیچی حلقوی ساده ایجاد می شود.
- تعداد راه های جریان:

$$a = mp$$

- گام کموتاتور:

$$y_c = \pm m$$

دیاگرام گسترده سیم پیچی حلقوی مرکب دو گانه رتور ۲۰ شیار چهار قطب

$M=2$

سیم پیچی حلقوی مرکب

- قابل استفاده برای موتورهای جریان بالا
- درجه ترکیب نشان می‌دهد، سیم پیچی از چند سیم پیچی حلقوی ساده تشکیل شده
- گام کموتاتور $y_c = m$ یا $y_c = -m$ است.
- تعداد جاروبک‌ها و قطب‌ها یکسان است.
- پهنای هر جاروبک m برابر تیغه کموتاتور و گام سیم پیچی و کموتاتور یکسان است.

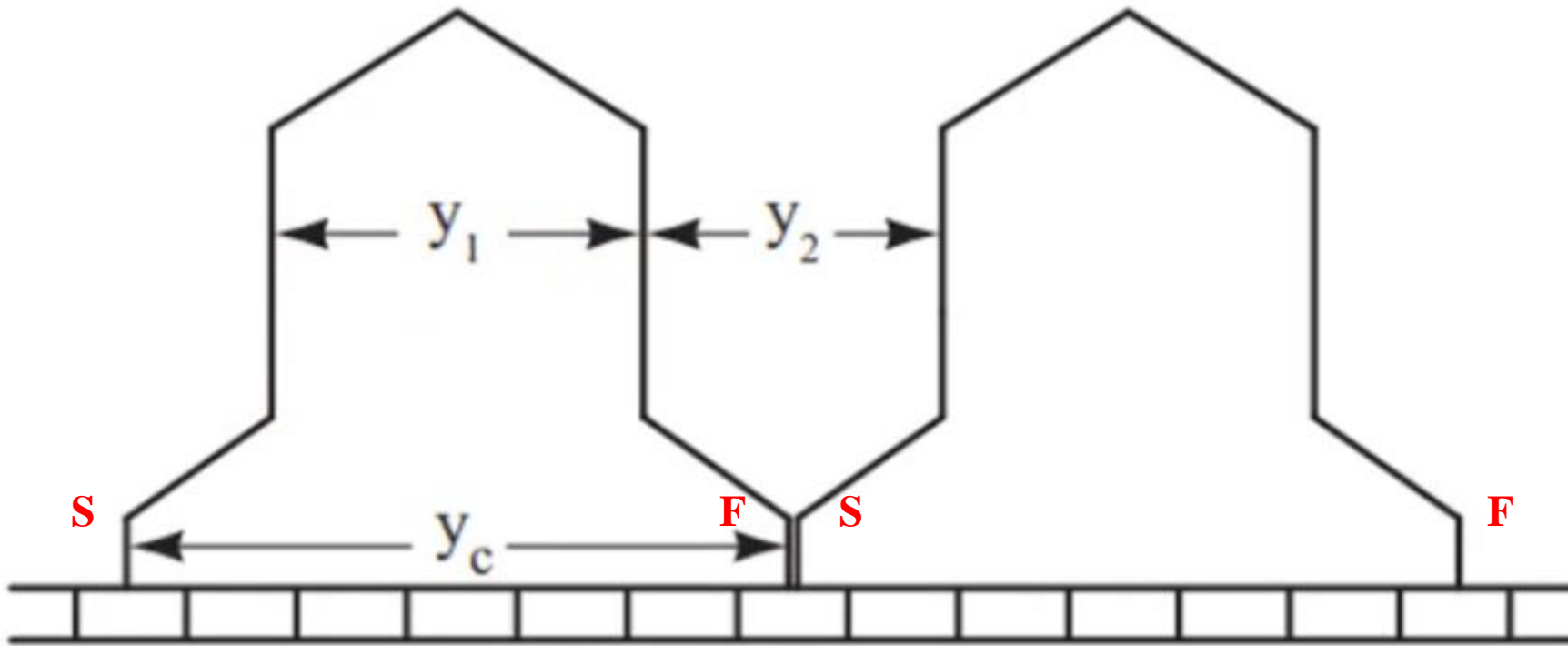
- روابط $I_{a1} = \frac{I_A}{a}$ و $y = y_1 - y_2$ برقرار هستند.
- I_A جریان آرمیچر
 a تعداد راه‌های جریان
 I_{a1} جریان عبوری از هر کدام از مسیرهای جریان
 y گام سیم‌پیچی، y_1 گام رفت، y_2 گام برگشت

سیم پیچی موجی ساده

- سر و ته هر کلاف با فاصله زیاد به دو تیغه کموتاتور متصل هستند و سر کلاف بعدی به ته کلاف اولیه متصل می شود.

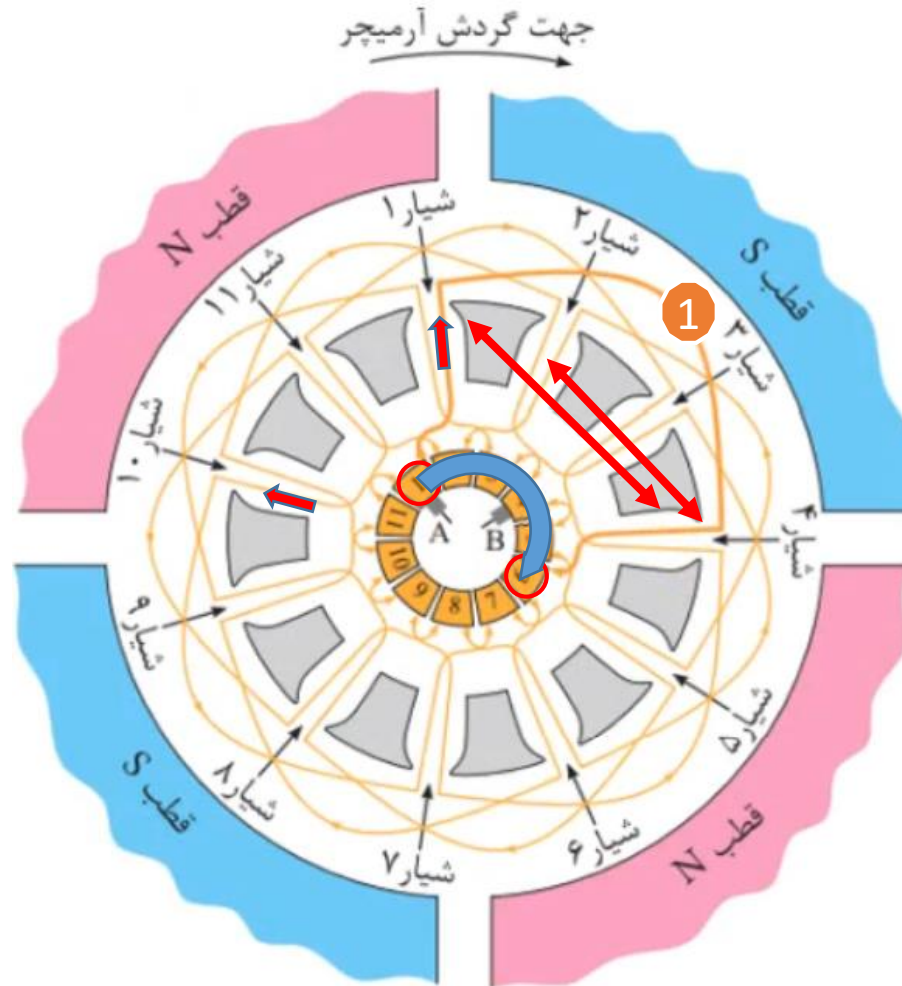

سیم پیچی موجی ساده

• دیاگرام دایره ای

گام رفت

گام برگشت

گام کموتاتور

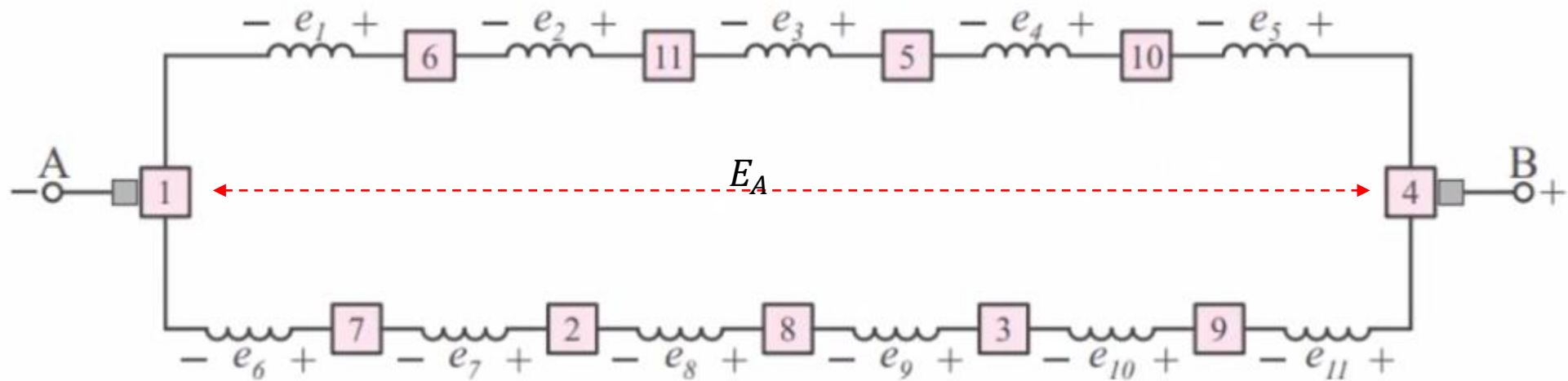
$$\begin{cases} y_1 = 2 \\ y_2 = 2 \\ y_c = 5 \end{cases}$$

سیم پیچی موجی ساده

• دیاگرام خطی

$$a = 2$$

$$I_{a)} = \frac{I_A}{a}$$

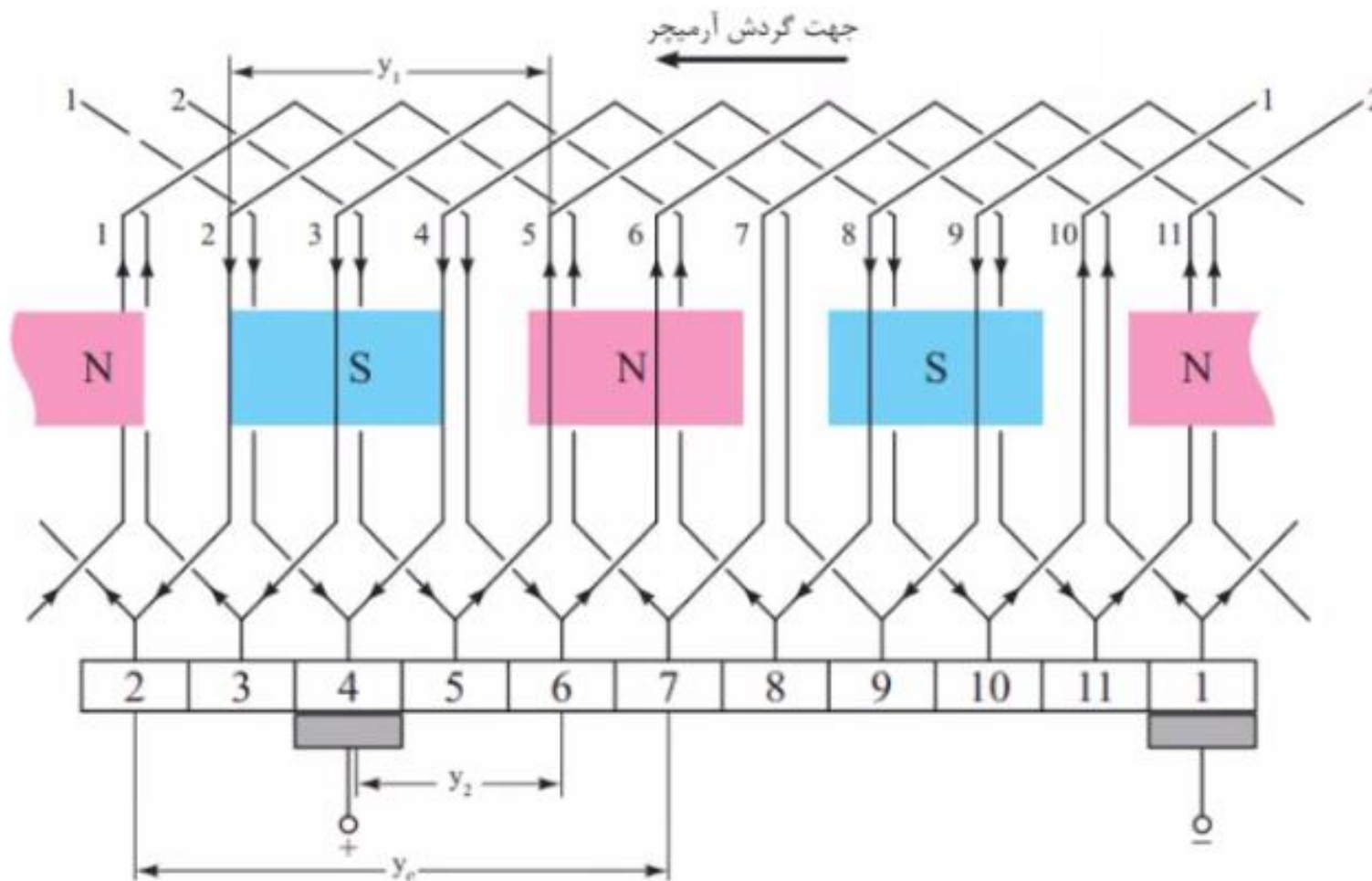
$$E_A = 5e$$

سیم پیچی موجی ساده

• دیاگرام گسترده

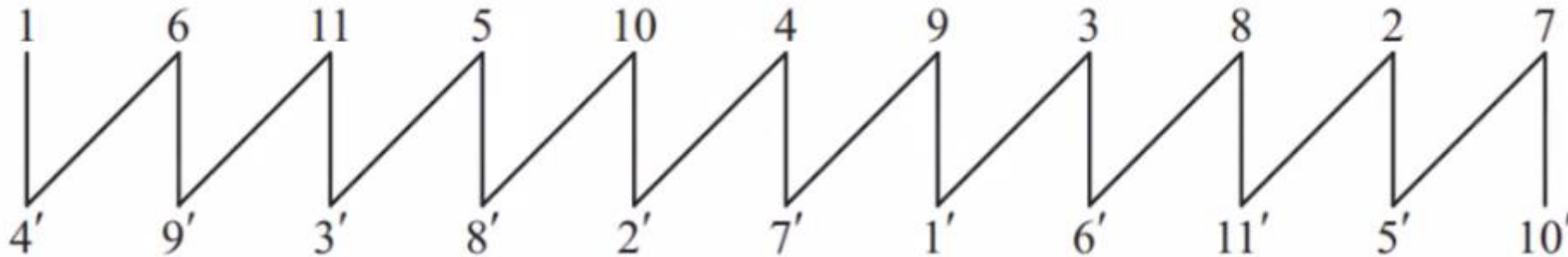

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

سیم پیچی موجی ساده

• دیاگرام سریع

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه جیرفت

سیم پیچی موجی ساده

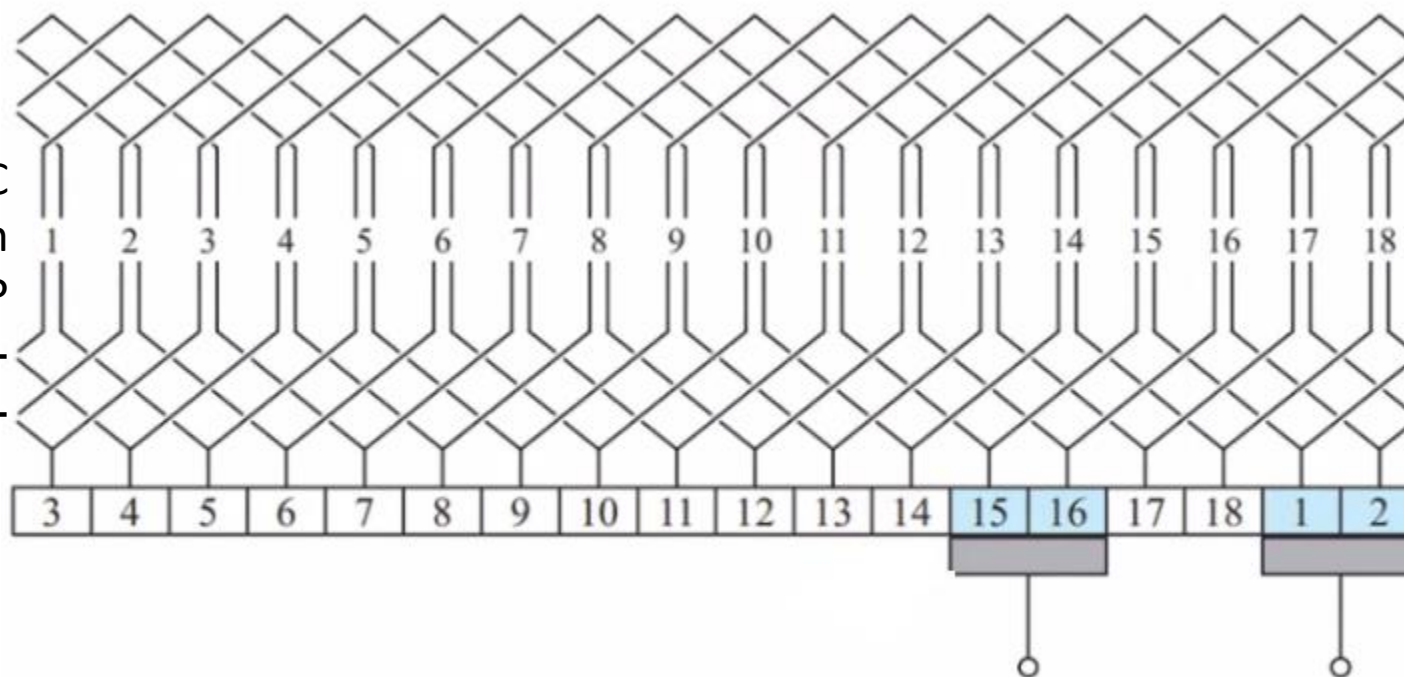

- تعداد جاروبک ها برابر ۲ است.
- پهنای جاروبک و تیغه کموتاتور یکسان است.
- تعداد راه های جریان برابر ۲ است.
- روابط $y_c = y$ و $y = y_1 + y_2$ برقرار هستند.

سیم پیچی موجی مرکب

• از اتصال موازی m سیم پیچی موجی ساده تشکیل شده است.

$$a = 2m$$

$$y_c = \frac{2(c \pm m)}{P}$$

دیاگرام گسترده سیم‌پیچی موجی مرکب دوگانه رتور ۱۸ شیار ۴ قطب

سیم پیچی موجی مرکب

- قابل استفاده در جریان های بالا
- درجه ترکیب نشان می دهد، سیم پیچی از چند سیم پیچی موجی ساده تشکیل شده
- تعداد جاروبک ها به تعداد قطب ها بستگی ندارد و بطور ثابت برابر ۲ است.
- پهنای هر جاروبک m برابر عرض تیغه کموتاتور است.
- روابط مقابل برقرار است:

$$a = 2m$$

$$y = y_c$$

$$y = y_1 + y_2$$

$$y_c = \frac{2(c \pm m)}{p} \quad I_{a1} = \frac{I_A}{a}$$